

MAKKUM, DE PROTESTANTSE KERK

Op de plaats van de huidige kerk stond tot 1652 een kerk die in de Middeleeuwen gewijd was aan de heilige Martinus. Over het uiterlijk van deze kerk is slechts bekend dat de toren een zadeldak had. Het gehele complex van kerk en toren was rond 1650 zo bouwvallig geworden dat men besloot tot herbouw. De herbouw van het gehele complex duurde van 1650 tot ongeveer 1662.

De toren

Volgens de gedenkstenen in de west-en zuidmuur van de toren werd hij gebouwd tussen mei 1650 en juni 1652 door de "Meister Timmerluyden" Idtske Obes en Eelcke Sipkes van Makkum, Hepcke Sipkes uit Pingjum en Jacob Sytses uit Witmarsum, vermoedelijk naar een ontwerp van Dirck Jansz uit Edam; er waren meer Hollandse bouwmeesters actief in dit deel van Friesland. Het werd een toren met een zandstenen omgang (een restant is nog bewaard op de torenzolder) en een spits die bekroond werd door een "sipel", er zijn enkele tekeningen van deze toren bewaard gebleven). Het uurwerk in de toren dateert nog uit 1616, met enkele aanpassingen uit latere tijd.

In deze toren werden in de 18de eeuw de klokken vervangen door twee nieuwe, een klok gegoten in 1738 door Cyprianus Crans en een klok die in 1774 gegoten werd door Johannes Nicolaus Derck. Alleen de laatste heeft de Tweede Wereldoorlog overleefd.

In maart 1872 was de aanbesteding van het herstel van de toren, hierbij werd het bovenste gedeelte met omgang en spits vervangen door de huidige houten opbouw met achtkantige spits. De toren heeft een windwijzer in de vorm van een zeepaardje.

De kerk.

In 1662 vermeldt het rekeningboek van de kerkvoogden "*betaelt aan Durck Jansz. Vijff en dartigh gulden van het ordineren, 't besteck en model van de kerck volgens quitantie*". Al in 1659 worden er gelden ingezameld voor een nieuwe kerk. De eerste steen wordt gelegd op 23 maart 1660 door Bonno van Donia, het werk wordt uitgevoerd onder leiding van Jacob Sytses, dezelfde die ook aan de toren werkte. Al in 1661 schenken Gedeputeerde Staten van Friesland een glas aan de kerk, de bouw is dus voorspoedig verlopen.

Het exterieur

Dirck Jansz. heeft een traditioneel ontwerp gemaakt, met nog gotische raampartijen. De zuidmuur is hoger dan de noordmuur, de steunberen aan de zuidmuur hebben drie geledingen, die van de noordmuur twee. De zuidelijke ramen zijn ook groter dan de noordelijke. In de noordelijke gevel geven twee kleine ramen de plaats aan van de consistoriekamer.

De kerk heeft drie eenvoudige rondbogige ingangen, versierd met zandstenen kopjes en blokjes. De hoofdingang lag tot de bouw van het orgel (1848) in de toren, in 1878 wordt er een ingang gemaakt in het koor, hiervoor kwam er een groot tochtportaal in de kerk.

Het interieur

De kerk is tweebeukig, de smalle noordbeuk is van het schip gescheiden door vijf zuilen met eenvoudige kapitelen, de scheibogen hebben nog een gotische vorm. De noordbeuk heeft een recht plafond, het schip heeft een tongewelf met zware trekbalken, die steunen op korbelen met gebeeldhouwde sleutelstukken. Op de middelste trekbalk staat vermeld dat *Bonno van Donia* de eerste steen voor de kerk heeft gelegd op 23 maart 1660. Ook een **memoriebord** met een gedicht van *Lolcke Jaer(i)chs* in de zuidoosthoek van de kerk verwijst naar de eerste-steenlegging.

De **preekstoel** moet nog afkomstig zijn uit de oude kerk en is vermoedelijk rond 1600 gemaakt in vroege renaissancevormen, met mooie toogpanelen, gescheiden door ionische pilasters.

Het **doophek** met zijn gesneden tulpversieringen en barokke vazen is rond 1740 gemaakt. In 1662 krijgt Sybolt Haersma 440 Caroligulden betaald voor het maken van de banken; het valt niet meer na te gaan of er van deze banken iets is bewaard gebleven; de banken in de noordbeuk kunnen nog van zijn hand zijn, maar de knoppen zijn uit dezelfde tijd als die van het doophek. Ook bevindt zich binnen het doophek een fraaie (17de eeuwse?) houder voor het doopbekken. De **herenbanken** die tegenover de preekstoel hebben gestaan, zijn bij de restauratie verspreid over de kerk, er staat er nu een onder het orgel; de ander, een deel van de Doniabank of Jonkersbank, staat nu met de rug naar de ingang gekeerd en is nu kerkvoogdijbank.

De **kroonluchters** zijn vlak na de bouw van de kerk geschonken door verschillende rijke inwoners, hun wapens staan op schildjes geschilderd of zijn op de bol gegraveerd.

In de consistorie hangen twee rouwborden, van Bonifasius Harinxma van Donia uit 1665 en van I.P.Alta. De kerk van Makkum bezit nog drie beschilderde **schippersbaren** die zich nu in het Fries Scheepvaartmuseum in Sneek bevinden. De Makkumer kerk heeft een rijk bezit aan **avondmaalszilver**, dat niet in de kerk staat uitgesteld.

Bij de restauratie van 1955-1958 is de vloer belegd met estrikken, zijn de grafkelders volgestort en heeft men de grafzerken verplaatst naar de dooptuin, de voorkerk en de toren. Het bankenplan is veranderd, men heeft een herenbank onder het orgel geplaatst en de lambrisering van de noordbeuk is gewijzigd.

Het orgel

Het orgel werd in 1848 gebouwd door de orgelmaker **C.A.F. Naber** te Deventer, het is het enige door hem gemaakte orgel in Friesland, dankzij de connectie tussen de Makkumer Kingma's en ds. Joost Halbertsma in Deventer.

In 1906 werkt de firma **Van Dam** uit Leeuwarden aan het orgel en in 1955 verandert de opvolger van de Van Dams, **J.v.d. Blik** uit Leeuwarden enkele zaken aan het orgel, er komen nieuwe balgen en hij legt ook nieuwe windkanalen aan. In 1978 heeft de laatste restauratie plaatsgevonden door de firma **Bakker en Timmenga** uit Leeuwarden. De dispositie luidt als volgt:

Hoofdwerk: Bourdon 16 vt, Prestant 8 vt, Holpijp 8 vt, Octaaf 4 vt, Roerfluit 4 vt, Piramidefluit 3 vt, Octaaf 2 vt, Cornet Disc. 3 sterk, Mixtuur 3-6 sterk, Trompet Bas/Disc 8 vt.

Bovenwerk: Prestant 4 vt, Roerfluit 8 vt, Fluit travers (vanaf a) 8 vt, Woudfluit 1 vt, Flageolet 8 vt Dulciaan Bas/Disc. 8 vt

Pedaal aangehangen, C-d', klavieromvang C-f"', klavierkoppel.

LK vd Meer
2008